

V. L E V É L.

*Költ Komáromban, Bóldog Aszszony Ha-
vának 16. Napján.*

A Vas all-ortzáju Férjfiúnak folytatása.

Illyen Őzorútlágában egybe hívja a' Ki-
rály a' maga leg-meg-hittebb Minisz-
tereit, ki-nyitja azoknak a' maga szí-
vét, nem titkolván a' fájdalmat is, mellyet
belől érzett: Még bellyebb hatott pedig
mejjére a' keferülés akkor, midőn azok a'
vak-merőségnek nagyságáért, a' Törvények-
hez-képest, mindnyájan halált kiáltottak a'
Hertzegnek fejére. Eggyetlen eggy vólt a'
Miniszterek között, a' ki a' Királynak nyug-
hatatlanfágát észre vette, és hogy mind az
élete meg-maradna a' Hertzegnek, mind
pedig azonban meg-büntettetnék, illyen ta-
nátsot adott: Küldjék a' Hertzeget Flandri-
ába az Ármádiához, és mihelyt oda ér,
azonnal terjeszszék-el e' hírt, hogy ragadó
nyavalyája vagyon, hogy így töle minden
emberek el-távozzanak; az után egynehány
nappal fogják rá, hogy meg-hólt, tattsa-
nak néki az egész katonaság előtt temetési
pompát, és azután éjtszakának idején vi-

M. Gyűj. III. N:

E

gyék

gyék titkon a' Margit szigetébe, a' hol holt napjáig fogva tartásék. E' tanátsot mindenek, de kivált a' Hertzeg' életéről aggódó Király helyben hagyták, és mindjárt azon kezdettek gondolkodni, hogy hol találnának oly meg-hitt és hallgatni tudó embert, a' ki azt véghez vinné. A' Hertzeg kevés azután el-ment az Ármádiához, a' hol is az egész prójectum egészen végbe vitett. Mert míg fokban a' Táborban a' Hertzeg halálát íratnák: addig éjtszakának idején fok tekervényes és járatlan úton a' Margit szigetébe vitetett, és az oda való Commendánsnak ilyen erős parantsolat mellett által adatott, hogy soha senkinek látni ne engedné. Csak egy belső inasnak vólt szabad vele el-menni, az is még az úton természeti é, vagy mesterféges-halállal elveszett, a' bizonyos, hogy az őrizeten lévő Tisztek az ortzáját vagdalások és szurkálások által úgy meg-szaggatták, hogy senki reá nem esmérhetett, és úgy hagyták az út félen heverve. Mint lett légyen az után a' Hertzegnek dolga a' Margit szigetében és a' Bastille fog-helyen, fellyebb meg-mondott; hanem a' halászról, a' ki a' tányért meg-találta, fok írók állitják azt, hogy a-zonnal a' más világra küldetett, és a' titok vele úgy temettetett-el.

És

És ez az igazsághoz leg-közelébb-járó vélekedés erről a' híres Rabról, a' melly még hitelesebb lesz' abból. a' mit írnak az ő Anyjáról a' Vallière Kis-Afszonymról, hogy tudniillik ő a' Fianak szomorú sorfát tudta, mert a' midőn annak halálát hírül adták volna nékie, könyvező szemekkel így kiáltott-fel. Jaj születését kellett volna inkább írtnom. (a)

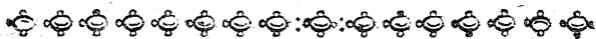
Pestről. Cs. I.

É 2

Vir-

Í e g y z é s.

a) Méltó a' meg-jegyzésre, hogy a' múlt esztendőben jött-ki egygy Könyv, e' cím alatt: *Anecdotes vom französischen Hofe, vorzüglich aus den Zeiten Ludwigs des XIV. und des Duc Regent. aus Briefen der Madame d' Orleäns; Herzog Philips des I. von Orleans Witwe, welchem noch ein Versuch über die Masque de Fer, beigefügt ist*; mellynek Auctora az állítja, hogy a' Vas all-ortzás férjfiuban kell keresni a' XIV-dik Lajos Király Anyjának, a' maga férjétől Cardinális Mazarintól származott fiját, melly vélekedését a' környül-állásoknak és történeteknek egybe-vetésiből úgy meg-mutogatja az Auctor, hogy a' mint a' Göttingai tudós Recensensek mondják, ad diem 26-am Sept. An. 1789. a' 154-dik Darabnak 1549. lapján, még az igazsághoz olly nagyon közelítő értelem a' felől Világ eleibe nem jött. Mostanában hogy még ez egyget említsem, ígérték az újság-írók, e' rend-kívül való titoknak tökéletes fel-fedezését, melly lenne azokból az íráfokból, a' mellyeket a' Frántzia Pátriörök találtak a' fel-dült és egészen öfve-rontott Bastillének falai között.

Virtus & in hoste laudanda.

A Virtus még az ellenségben is dicséretre méltó.

A' Pruszfiai Királynak amaz egyetlen eggy Frideriknek leg-híresebb Vitéze, Feldmarfal Gróf *Schwerin* halálofan által lövettetett Prága mellett eggy igen vérengző ütközetben, Májusnak 6-dik napján 1757-ben, dicsőséges életének 82-dik esztendejében, akkor is eggy zászlót tartván kezében 's biztatván meg-rémült katonáit az ellent állásra. — II-dik Friderik keservesen meg-fíratta ez öreg Vitézét, meg-vallotta hogy eggy egész hadi sereget vesztett-el ő benne, 's pompás Oszlopot emeltetett néki Berlinben. — — Úgy látszott hogy ennél nem lehetett Gróf *Schwerin* jobban meg-tisztelni, de még hátra vólt eggy, hogy t. i. még az ő ellenségeitől is meg-tiszteltség. — Mikor II-dik Jó'sef 1776-ban a' Tseh Országai Sereget Prága mellett a' fegyverekben személly szerint gyakorlotta, 's mikor közelítettek ahhoz a' fához, melly mellett el-esett a' nagy *Schwerin*, meg-állította az egész Sereget, 's háromszori *Salvét* lövettetett vele ennek az öreg Hérónak meg-tisztelésére. — Sok Tiszteknek érzékeny szíveik meg-indultak ezen, magának pedig mind a' két szemében gyöngy

gyöngy tseppek úfzkáltak, úgy hogy a' jelen valók nem tudták ama Hazájáért 's Királyjáért életét fel-áldozó tisztes öreget szánják é, vagy pedig a' II-dik Jó'sefnek a' Virtust nagyra betsülő nemes szívét magasztalják? —

II-dik Jó'sef' utazása.

Ferentz Tsászár meg-halván Insprukban 1765-ben Augustusnak 18-dik napján, II-dik Jó'sef lett Tsászárrá, 's egyszer'smind a' Birodalomnak Co-regensévé. Esmérni akarván Országát, mindjárt 1766-ban bé-járta örökös földjeit nap-kelet felé, szintén Török Országok széléig, a' hol mindeneket gondos szemekkel meg-vigyázott. — 1769-ben ment Olasz Országba, 's 25-dik napján Mártiusnak ért Rómába, a' hol az őtet látni kívánó Népek tolongása igen nagy volt; de minden külfő pompa nélkül járt és költ. Mártiusnak 20-dik napján a' Toscanai Herceggel bé-mént a' Conclávéba: a' hol az öszve gyült Kárdinállok éppen akkor tanátskoztak az új Pápa választásáról. Ezeket arra kérte, hogy olyan Pápát válasszanak a' ki a' Vallásnak méltóságát, mind böltségsége, mind élete által fel tudja tartani. — Kérdezte azt is, hogy mellyik Pápának választása húzódott leg-tovább, 's mellyre mikor mondották volna, hogy a' XIV-dik

nedeké, melly tovább ment hat Hónapnál; *de inkább esztendeig is tartson*, felelt a' Tsászár, *tsak ismét olyan Pápa legyen.* — Rómából ment Nápolisba, testvér Húgának látogatására. Meg-nézte a' Vesuviust, Pompéját és egyéb ritkaságokat. — Aprilisben ment Florentziába, a' hol leg-tovább múlatott. Juniusban ment *Turin*-ba, a' hol a' Királyt így köszöntötte: „Na, „ gyon kívántam Felfegedet esmérni, 's il- „ lyen nagy embertől az Igazgatásnak mód- „ ját tanulni; kérem, nézzen engemet úgy, „ mint egyet familiája közzül. „ Nyóltz napi múlatása után, melly idő alatt fokot beszélt különösen a' Királyjal, ment Medi-olánumba. — Még ezen a' nyáron meg-látogatta a' Pruszfiai Királyt is, a' ki *Neis* Városáig Siléfiába elébe jött, némelly Generálisoktól és a' Korona-örökösétől kísér-tetvén. A' Tsászárral voltak *Lascy*, *Lou-*
don és *Dietrichstein*. A' Pruszfiai Király e' szókkal köszöntötte a' Tsászárt: *Ex az én* életemnek leg-szerentsésebb napja. A' Tsászár így felelt: *Most az én kívánságom bé-telleyfedett.* A' Demosthenes vagy Cicero író tolla kívántatnék arra: hogy ezen két böltsnek együtt való beszélgetését méltó-képpen le-rajzolja. — 1770-ben 's 1771-ben igen nagy szükség lévén Tseh Országban, melly miatt többen két száz ezer emberek-nél

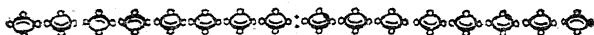
nél meg-haltak, a' Tsáfzár személly szerint oda ment, hogy a' pufztító éhféget orvosolja. A' Magazinokból a' szegénységnek liiztet adatott. Mária Therézia pedig a' maga könyörülő szíve szerint két millio Rforintokat köztök ki-oztatott; nem tsak hanem minden házas gazdának, kik szám' szerint ötven egyy ezere vagynak, adójából kilentzforintot el-engedett. — — — Minekutánna II-dik Jó'sef a' maga örökös Tartományait gondosan bé-járta, 1777-ben ment Frantzia Országba, melly Európának más Országainak XIV-dik Lajos alatt 's azután is tanító Mesterekké lett. Aprilisnek 18-dik napján ért Párisba, ama mai Athénásba, minden mesterfégeknek 's a' leg-jobb ízlésnek Oskolájába, 's ment egyenesen a' maga Követjéhez, Gróf *Mercé*hez. Más nap a' maga testvér Húgával, a' Királynéval, meg-látogatta a' Királyt 's minden Printzeket 's Printznéket. El-ment az Akadémiákba, Ispotályokba, minden féle nagy műhelyekbe, Komédia-Házakba, Sétáló helyekbe; hogy a' maga böltsétséget szomjúhozó lelkét meg-elégíthesse. Meg-látogatta *de l' Epée Abbást*, a' ki a' némákat tanította: bámúlással nézte mennyire mentek ezek a' szánakozásra méltó teremtések, 's még akkor fel-tette magában, hogy Bétsben ezeknek számokra oskolát épített, a' mellyet már meg is tselekedett. — Meg-

látogatta a' több Böltseket, nevezetesen Gróf *Buffont*, a' kit háló -füvegben találván, meg nem engedte hogy azt sejeről le-vegye. — Meg-rakodván böltsefséggel, hogy azt idővel Jobbágyainak hasznokra fordítsa, ki-indúlt Párisból Májusnak 30-dik napján éjjel, 's meg-nézte útjában azokat a' Városokat, mellyekben még valamit tanulni lehetett. Órákról órákra el-beszélt a' mester emberekkel, hogy mindennek fundamentomát ki-tanúlhassa. A' remek munkákat keresgélő 's betsülő fzemekkel meg-vizsgált mindeneket *Rovenben*, *Samúrban*, *Bourdeuxban*. Onnan fordította útját *S. Sebastidnnak*, azután *Bayonénak*, hol a' Pyreneumi hegyeket, 's azt a' hat száz ölnyi mélly barlangot, mellyből a' márvány köveket ásák, meg-vizsgálta. Onnan ment *Toulonba*, a' hol a' tengeren egy kis hajós fereggel való ütközetet tsináltak mulattatására, 's éjjel minden hajókat meg-világosítottak. — *Masiliában* meg-nézte a' többek között a' Város házában azt az eleven festést, mellyel az utólsó pestisnek oda lett bevitettetése rajzoltatik-le. — *Carcassonében* meg-látogatta *Roquet*, a' kinek ott igen szép posztó fabrikája van, 's tovább egy óránál beszélt vele. — — *Lyonban* lévén mikor Komédiába hívták, azt felelte, hogy tsak azért ejtette e' Városet útjában, hogy a' fáb-

fabrikákat meg-nézhesse. — Genevában meg-látogatta Profeszszór *Saussuret*, és ama híres festőt *Liotárdot*; a' ki Mária Theresia képét leg-jobban el-találta; 's azért is Kereszt Anyjok lett minden gyermekeinek. — Hogy Genevából ki-jött, a' Kotsifsa kitapott az Ország útjából Fernéj felé, 's mikor kérdezte a' Tsászár mit akar? azt felelte hogy Voltérhez megy, fel sem tévén azt, hogy meg ne látogatná ötöt, a' kit minden Fejedelmek olly nagyra betsültek, de a' Tsászár azt felelte: *tsak menj az egyenes úton; az ollyan Poétát szeretem mint Haller; a' ki egyszer'smind Keresztyén is.* A' minthogy Bernában lévén, meg nem engedte, hogy az öreg Haller hozzá menjen, hanem személy szerint el-ment látogatására. — Basileában meg-nézegetett minden ritkafágokat, 's fok ideig bezéllgetett *Mechellel*. — Onnan vette útját *Constánz*nak, *Insbruck*nak, 's meg-érkezett Bétsbe Julius' végén. — A' Némák' Oskolájok, 's más hasznos fundátziók eléggé bizonyítják, melly nagy hasznát vette légyen II-dik Jó'sef Tsászár, Frantzia Országban lett utazásának. —

A' Találós Mese volt *Mész*; a' Rejtett Szó *Huszár*, mellyből ki-telik *húsz, szár, hús, ár*.

Ta-

Találós Mese.

Három Atya nemzett engem egy Anyának,
Táplálását várom több mint fáz Dajkanak.
Sok ellenfég, miatt nem rég, születtem,

Még tsak eztendeje hogy világra lettem,
Akkor is a' fejem jó darab idővel

Elébb lett, majd szintén egy fél-efzten-
dővel,

Mert egy *Írigy* magát ellenem úgy vágta,
Hogy fejem a' többi tagomtól el-rágta;

De bátor nehezen, 's kevés időt értem

Még is sok jeles, ész törekedik értem.

Találd-ki, ki vagyok, 's hol vagyok lakásom

Kik Atyáim, 's Anyám, 's hogy van táp-
lálásom!

Palotáról J. S.

Rejtett Szó.

Hat betüből állok, ha meg-kerítettem;

Minthogy rabló vóltam, vasba öltöztetem.

Három ellő részem jó a' heverésre,

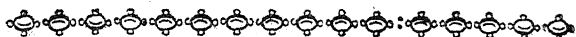
Egyszersmind alkalmas író szükfégére.

Három utólsóval jó étket készítenek.

Négyével ez hatnak salátát öntenek.

G. A. Királyi hivatalban lévő.

Fő Tisztelendő és Tűdős AGITS IST-
VÁN. Pétsi Káptalan-béli Úrnak hól-
ta után élő emlékezete.

Mú'sám! kinek néha nyugtató ölében
Dültem, és pihentem el-fáradt elmében,
Mond-meg ez e' Pindus (Egek még mit érek!
A' vólna ám rendes, majd rá sem esmérek)
Ez e' az a' Pindus, mellynek víg színére,
Hideg kö vólt, kinek fel-nem fortt a' vére.
Ha ez; mi az oka vad változásának?

Hogy lett e' szíveket olvasztó kohának,
Melly a' leg-érzékenybb, 's tisztább kedvet
szülte,

Világ' tsudájára illy hirtelen hülte?
Hogyan a' szüntelen enyelgő ki-kelet
Víg nyarat el-hagyván, hajtott komor telet?
Mit e' le-hömpölygő könyvek tolmátsolnak?
Édes zengés helyett baglyok mért hú-
holnak?

Kinek vesztét néma szátok panaszolja?
Kinek e' bús Mirtus, bal sorfát gyászolja?
AGITS ISTVÁN (illy szó érdeklí fülemet,
Hideg borzogatás járja tetememet!)
Meg-hólt! — 'S a' ki elébb reményét fel-
hozta,

Pártás feregünknek gyászát az okozta.
Néki köszönhette; hogy láta víg napot,
Néki Parnaszszufunk: hogy új fényre kapott,
Tsúf

Tsúf meg-vettetéfünk tsak meg nem epefztett,
 Halálos infégben bennünk' ő élefszett,
 Ha jött vígafztalni érzékeny hárfája,
 Maga a' mordfág is mofolyodott rája.
 Ő erítette-ki tanyánk' bé-vont egét,
 Ő ditsőlegüinknek ofzlatta fellegét.
 Midön titkos tüzünk' hév ingerlésére
 Itt le-erefszkezdvén, lágy rétünk' gypére,
 Bízta kellémetes énekét lantjára,
 Mellyet magunk raktunk mézes ajakára,
 Azok is, kik mérges agyarral ránk dúltak,
 A' hirkáni vadak nekünk meg-hódúltak.
 Többet mondok: pufzta hangok testefültek
 Hathatóságától, és meg-lelkefültek.
 Efzméltek ész nélkül sínlök, hóltak éltek,
 Hallottak füketen, 's a' némák beszélltek.
 Tüzes erejével de mit meg nem hatott?
 Tsupán a' halállal, óh kín! nem bírhatott.
 Ha így van; halálán méltán óh füz fereg!
 Könyvben lábog szemed, 's ajakad kefereg,
 Méltán kegyes szíved bús gyászba öltözik,
 'S tőle minden nyájas öröm el-költözik.
 De mit látok? számos özvegy, 's árva szemét
 Törülve, mit sóhajt e' ki-vető szemét?
 Tán azt mondja: benne meg-hólt édes atyja?
 E' szó az értt elmét, meg-botránkoztatja.
 Mit? főt nem tsak atyja, hanem, hív barátja?
 Hát e' nagy szitokért a' lír fel-nem tátja
 Feddő száját? hiszen ifzonyú gyalázat
 E' drága hámvakra kenni illy rüt mázat,
 Így

Így szól az emberi kevély eszelődés,
 Kit szín tsiklandoztat, 's múltó képzelődés.
 Másképp' e' bölts lélek, kinél vólt hiteles:
 Hogy ember emberhez egyy aránt köteles.
 Azért kegyefségét mindenhez intézte,
 Kiben egyy hasonló ember társát nézte.
 Belső külömbfégét kereste, 's nem lelte,
 Azért ruhást, 's rongyost egyy aránt ölelte.
 Réfen álltt hív füle szegény' panaszfára,
 Terjesztve két keze ápolgatására.
 Ő mondhatta méltán: hogy van néki szíve,
 Ő: hogy által verte a' szeretet íve.
 Mert mit használ a' szív, ha értz, 's nem ér-
 zékeny,

Mit a' szeretet, ha meddő, 's nem ter-
 mékeny?

Gazdag asztalárúl hulló morzsalékja
 Vólt fok éhel-haló élet tartalékja.
 Be fok alamishás fürtös kalászt arat
 Nála! vagy vizfza hány vitt üres kofarat?
 Jertek ti szegények, kik el-temettétek
 Benne jó atyátok', jertek erefszéték
 Jó téteményének meg-halálására!
 Indulatotokat szabad zabolára,
 Jertek segítsétek gyenge Poétátok',
 Erötelenfégét könyvvel pótoljátok.
 Többet nyom szemetek' egyy tsepp köny-
 hullása,

Hogy sem száz Tullius' szó-özön folyása.
 Több jó néz tzondrátok' egyyügyüfégére,
 Hogy

Hogy sem arany tsillag' szemfény veszté-
fére.

Irgalmatlan Párkák! hogy nem engedtétek
Tovább nyúlni éltét, nem halálos véték?

Óh szörnyü végezés! vad kegyetlénkedés!

Halál' törvényétől mért nints menekedés?

Vagy mért a' gonofzak halva nem hevernek,

Ha ugyan tsak veszni kell már az embernek?

Hová ragad kínos fájdalom érzése?

TE! kitől függ élet' kezdete, 's végzése,

Tudván gyarlóságát halandó forfomnak,

Kegyelmezzél mérész zúgolódásomnak.

Szerentsétlen fejem' szarvas tévelygése!

Nem gyötrené világ' örökösítése?

Vagy ha minden jó itt maradni tartozna,

Egek' bóldogfága kire várakozna?

Botsáss, hogy hívfágos szóval háborgatlak,

Te is bóldog Lélek! tovább nem untatlak.

Menj-el, bírjad régen a' mit szerzett néked

Szereteten épült tökéletességed.

'S minket is kormányozz esedezésekkel,

Kik élet' tengerén küszködünk szelekkel.

Hifzen (úgy reményljük) ismét együtt léfzünk

Még ma holnap, azért bútsút nem is
véfzünk.

Louvois (Luvé)

A' Colbert halála után Minister Lou-
voisra bízott a' Királyi épületeknek fő
gond-

gond-vifelése. A' Trianoni Portzellán Palota nem tetfzik vala a' Királynak, a' ki mindenütt tsak Kastélyokat kíván vala látni, és szinte egygy Kastélynak építéfében vala a' Minister foglalatos, midön a' Király annak alsó for házának egygyik ablakán hibát vett vala észre. Fel-télzi azért a' Király, hogy Louvoist a' hibára figyelmetesé télzi, és tsak hamar meg is szólítja; de ő, mivel a' maga Királyától sem vette jó néven az igazítást, erőfen állítja, hogy az ablak jó, és az építés mesterfége sizerént vagyon alkotva. Mellyet hallván a' Király, hátat fordít a' Ministernek, és tovább megyen az épületben sétálni. Más napon elől találja az építő-mestert Lenotrét, és kérdezi: ha vólt é Trianonban? Amaz felel, hogy már egynéhány napoktól fogva nem vólt. Ez a' kérdezkedés és felelet így ment még két nap, míg nem utóljára a' Király észre vette, hogy a' Lenotre nem bátorkodik ő közötté és a' Minister között Bíró lenni. Megbószfonkódott tehát azon, és meg-parantsolta Lenotrénak, hogy más nap jőjjön Trianonba, a' hová ő is el fog menni, és a' hová Louvoist is fogja hívatni. E' szerint el-megy' a' Király Trianonba, a' hol már jelen vólt mind Louvois, mind az Építő-mester. Alíg ér oda, 's mindjárt el-kezdődik közötté és a' Minister között az ab-

ablak felől való hartz, melly alatt a' Lenotre egyet sem szól mind addig, míg nem a' Király parantsolja, hogy vegye a' maga mérőjét és mérje-meg az ablakot. Míg ez abban foglalatoskodik, Louvois egészen elragadtatott a' nagy mérég miatt, hogy ő neki binni nem akarnak, és nagy lármával erőfitette az ablaknak a' többekkel való egyenlőségét. A' Király pedig csak hallgatott, várván a' dolognak ki-menetelétől. Mikor pedig mindeneket meg-vizsgált az Építőmester, kérdezi Lenotrét, hogy mit talált? a' pedig habozni kezd. A' Király haragra jön, és parantsolja, hogy igazán szóljon, mellyre az meg-vallja: Felféged állított igazat, mert az ablak hibás. Ekkor tehát fordul a' Király Louvois felé, szemére hányja mások felett héjjazni akaró okoskodását 's nyakafságát, melly miatt majd az egész épületet le kellett volna rontani, és fejét jól meg-mossa. Louvois ezen való bosszúságában alig tudta a' maga létit is, mivel a' pirongatás fok inafok, udvari és mester emberek előtt esett, és magán kívül sietett szobájába. Ott egynehány Baráti várakoztak reá, a' kik különös állapotján, mellyben bé-toppant, el-rémültek.

(A' többi következik.)

